

PRZYPADŁY (88) *part praet act*

a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg m N przypadły (4). ◇ A przypadły (2). ◇ L przypadłym (1). ◇ f N przypadła (2); -ą (1), -(a) (1). ◇ G przypadł(e)j (7). ◇ A przypadłą (2). ◇ L przypadł(e)j (3); -ej (2), -(e)j (1). ◇ n N przypadł(e) (1). ◇ G przypadł(e)go (2). ◇ A przypadł(e) (3). ◇ pl N subst przypadłé (19); -é (7), -(e) (12). ◇ G przypadłych (9). ◇ A subst przypadlé (23); -é (5), -(e) (18). ◇ I m przypadłémi (1). f przypadł(e)mi (2). ◇ L przypadłych (7).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (sześć z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

I. Imiesłów od „przypaść” (82) :

1. *Pochodzący, przybyły skądś* (1) : *Insitivus, insititius, quod scilicet naturale non est, sed aliunde ascitum.* – Zinąd przipadli. *Calep* 542b.

2. *Pokryty warstwą czegoś* (1) :

Wyrażenie: »przypadły prochem« = coopertus pulvere Mącz; obductus a. obsitus situ, pulverulentus Cn (1): *Coopertus pulvere, Przipadły prochem. Mącz* 279b.

3. *Który się zdarzył lub może się zdarzyć; accidens Vulg* (57) : *proflę moy panie aby laskawie fędzic v siebie raczył przypadle wyłtępki moie RejPs 27; RejZwierz A4; Ale człowiek vmyłtu wielkiego/ [...] jedno iż sie puści ná rzeczy rozważne/ ná rzeczy sobie ná pothym y oyczyźnie fwey potrzebne/ á s czáfem przypádle RejZwierz 22, 89; WierKróc A2v; Aby fpraw zá czáfu náłzého przypádłych ftárość nie zátłumilá/ znaleźiono to iest: áby dla pámięci potomnéy pímmem y świádki obwárowané były. SarnStat 997; [HerbOdpow Nn8].*

przypadły z czego (1): *A ten wieczny ktory pewniejszy iesth niżli then s kolery przypádły/ nigdy v nas ná pieczy nie bywa RejZwierz 115v.*

Wyrażenia: »przypadła(-e) potrzeba(-y)« [szyk 2:1] (3): Który [sejm] za przypadłemi potrzebami wielkimi przepelzł Diar 21; RejZwierz 35v; zwykli Apofstołowie w káżdey fłuszney á przypádley potrzebye przepowiedác á przypominác łáfkę miłego Bogá RejPosWstaw [21²]v.

»przypadłe przygody« (1): *Rozmawia tu z sobą troiáki fían/ Pan/ woyt profty/ trzeći z nim Pleban. Wyczytáiąc przypadłe przygody Z kąd przychodzą ludziom zyfk y fzkody RejRozpr Av.*

»przypadki przypadłe« (1): *Y téz dla wiela przypadków przypádłych nowé [statuty] poftánawiamy. SarnStat 28.*

»przypadłe rzeczy« = sprawy bieżące; accidentia Vulg (2): *[Początek listu do króla Artaksersa od urzędników z Samarii:] Pánie/ fłudzy twoi/ Ráthymus nád przypádłemi rzeczami piáarz/ y Sábellius piáarz [...] Leop 3.Esdr 2/17, 3.Esdr 2/25.*

»z trefunku przypadły« (1): *á więcey czáfem trzebá vzywác drogi do częgo nagłe [!] z trefunku przypádley [occasionibusque ... extemporaneis] niżli náuki pewney ModrzBaz 115v.*

Szereg: »przypadły a przygodny« (1): *Tedy odpifał Krol Ráthynowi kthory popifował przypadłe á przygodne rzeczy [qui scribebat accidentia]/ y Báłthemowi/ y Sábelliowi piáarzowi Leop 3.Esdr 2/25.*

α. *Przedstawiający to, co się zdarzyło* (1) : *[Tytuł tekstu zwanego tradycyjnie Figlikami] Przypowieści przipádle/ s ktorych fye może wiela rzeczy przeltrzedz. RejFig Aa.*

β. *Który się zdarzy, przyszył (6)* : Ale gdy wolna głowa trzeźwo się wkładzie/ To już duża z rozumem [...] Iako Prorok przypadł rzeczy prorokuie/ Y łzczęście y niełzczęście co przyść ma winłzuie. *RejWiz* 120v, 44; A Ieslibyś vpadł s krewkości łwey po onym zmyciu grzechu pirworodnego [...] w inie przypadł grzechy łwoie/ otoć zołtawił [Bóg] drugą łwiatość [...] pod ołobą chlebą y winą *RejZwierc* 196v.

Wyrażenia: »czasy przypadł« (1): Y To nie mniełsza cnotą/ w łłuzney rołtropnołci/ Kto łwe czály przypadł/ miewa ná bącznołci. *RejZwierc* 132v.

»przypadł przygody« (1): Tłrudno się w tym obączyc bes dąru Bożego/ By się miał wwiąrować vpadku przyłżłego. MYłł ołtroźną w tym máiac żeby przyłżł łzkody/ Rozłdzał łobie káždy przypadł przygody. *MycPrz* II A2.

Szereg: »przyszył a przypadł« (1): Albo co też pomoże komu vmieć Ałtronomią/ to ielł/ z biegow niebiełkich przyłżł á przypadł rzeczy/ á on y tych co przed ołzymá ma nie vmie vżyć áni rozeznąć. *RejZwierc* 14.

a. *O złych wydarzeniach, nieszczęściu (22)* : [Boże] racz miłołciwie od włłech przypadłych przekazek náłłych bronie nas *RejPs* 192v; *RejWiz* 95v, Dd; Tážke y thám w tych łwieckich przypadłych burzkach ktho nie vmie iedno się w kábat wviązác/ [...] iuz mu thám záprawdę będzie trudno żeláznemi się obercuchy obchodźić. *RejZwierc* 113; [WerReguła 148,)()2].]

przypadł z czego, skąd (2): iáko im [Pan wiernym swoim] łowito nágradza káždy łmętek áłbo iákie przypadł skądkolwiek vciłnienie ich. *RejZwierc* 202; [OrszakPos 20v]. *Cf* »przypadła przygoda«.

Wyrażenia: »przypadł nieszczęście« [szyk zmienny] (1): Pátrzayże gdy łyná nie było długo/ [...] ielłi [Tobiasz] łobie w tym cknął/ áłbo ielłiže co przykro nárzekał ná ono przypadł niełzczęście łwoie. *RejZwierc* 199; [OrszakPos 20v].

»przypadła przygoda« [w tym: z czego (1)] [szyk 6:6] (12): A co záłię z niełzczęłcia przypadłey przygody/ Przychodzi z káždey łtrony ná ludzkie narody. Walki/ burdy/ rołterki *RejWiz* 93v, 62v, 108v *marg*, Dd; Stárayże się [...]/ áby cie włzyłcy miłowáli/ łławili/ [...] boć/ się to záwždy przygodźić może/ y ku potrzebie domowej y czálu káždey przygody przypadłey. *RejZwierc* 35v; Są też niekthorzy co nietylko ná przypadłey przygody ále y ná przyrodzenie czálém nárzekaia/ iż inym zwirzłtom y ptakom dłuzłże miełzkánie ná łwiecie [...] dáło *RejZwierc* 156, 33, 113v [3 r.], Bbbv; Iáko też im [duchownym zachowującym czystość] Pan Bog błogolławił/ [...] á iáko ie záwždy z káždey przypadłey przygody [...] wywodźić raczył *WerKaz* 294.

»przypadł rzeczy« [szyk 2:1] (3): Rado się więcz niełzczęłcie tákiego nie dłazi [lege: nadłazi, tj. nadręczy] Gdy kto łobie przypadłey rzeczy lekcze wáży *RejJóz* O, O *marg*; *RejZwierc* 128.

a. *O chorobie (1)* :

Wyrażenia: »przypadła chorobka« (1): Iż pomierne życie było/ pomiernemi też ziołki [...] [przodkowie] przypadłą chorobkę łobie łnádnie vleczyli. *RejZwierc* 60.

b. *O sprawach, które mają być osądzone, rozpatrzone przez sąd; devolutus JanStat (13)* : ORtel áłbo Sentencya ielł dwoiáka. Iedná kthora bywa wydaná nie o głowną rzecz o kthorą záłuią/ ále łye przytoczy s przypadłey gadki kthora od Prokuratorow bywa wrzuconá miedzy początek á dokonánie łpráwy *GroicPorz* aa4v.

przypadły do kogo do czego [= *do jakiego sądu*] (1): Ale mieyńce Prává Máýdeburfkiégo [...] przez Vrzędniki tegoż Królestwá [...] / w tychże íprawách y potrzebách íwych do nas y do Dworu nálezego przypádłé będą decidowáné. *SarnStat* 1041.

przypadły na kogo (1): O pozwie nieípodziéwánym ná kogo przypádłym. *SarnStat* 144.

przypadły na co (3): Spráwy ná Séym przypádłé, we Srzodę y w Piątek ná kozdy tydzien máią bydz íádzoné *SarnStat* 139, 139, 1145.

przypadły przed kogo przez co (1): SPráwy wízytkie Szlácheckie [...] przed Máieítat nález/ y Séym królestwá przez Appellácią [...] przypádłé/ íádzoné bydz nie máią innym právem/ y obyczáiem/ iedno [...] *SarnStat* 1146.

Wyrażenia: »przypadłé rzeczy« = *przypadki prawne* (4): ále íkázuiemy/ áby w przypádłych rzeczach [*in eventibus JanStat* 629] do Prává póspolitégo vćiekáli íe kmiećie *SarnStat* 157; A cokolwiek ninieyńzym/ y innémi Státutmi íeít vítáwiono/ [...] to ná przyízlé przypádłé rzeczy chcemy/ áby było referowano [*ad futuros volumus eventus referri JanStat* 436]. *SarnStat* 538, 552, 938.

»sprawy przypadłé« = *causae devolutae JanStat* (4): Spráwy ksiéítwá Mázoweckiego ná Séym przypádłé, právem onégo Ksiéítwá máią bydz íádzoné. *SarnStat* 1145, 139 [2 r.], 1146.

a. *O terminie spraw sądowych* (2) :

Wyrażenia: »czas, dzień przypadły« (1:1): íeíli ná on czas z odkłádu przypádły pozwána ítroná nieítánie/ íuż íáko pokonáná vpada w íwey rzeczy. *GroicPorz* t3v, v4v.

4. *Będący cechą, doznaniem, przeżyciem* (5) : (*did*) Íozeph wyílawia tę íwą radofcz przypádłą (–) Ach moy namieyńzy oycze nie mnieyńzác mnie radofc Íż po mych wízytkich przygodach patrę na twą ítarończ *RejJóz* P8v; Ze rzadki ktoryby ítrzegł fwoiey powinności/ Snádnie káždego zwiodą przypádłé chćiwości. *RejWiz* 36v.

przypadły od czego (1): Barwa íemu [*kotu*] przyrodzona íeít ízara/ íodowi podobna/ ínfze barwy przypadłé od ítrawy ktore íedzą *FalZioł* IV 7a.

przypadły z czego [= *w wyniku czego*] (2): Íáko poćíwy człowiek pyché y íne wízetheczeńtwa z niey przypádłé ma w íobie y íkromić *RejZwierc* A6v [*idem*] 68v.

5. *Który dostał się komuś; commissus Mącz; devolutus, revolutus JanStat* (18) : (*nagł*) W przypádłych Vrzędziech íáko íe pocźcíwy záchowác ma. (–) NVz íeílicby íe też przytrefíło ízbyś ná íákiś vrząd ziemfki álbo ná íákikolwiek ínfzy [...] był powoían [...] theyćby [...] *RejZwierc* 38v, A5v, 82v, 92; że [*ludzie roztropni*] rzeczy nád ípodziéwánié przypádłych/ dobrze záżywáią/ á íczęściu zá vpominek bárzo dźiękuią. *OrzJan* 67.

a. *O dobrach materialnych: będący czyjąś własnością* (13) : Bo praca zázwdy chce mieć przypádłé póżytki *RejWiz* 6v.

przypadły do czego (1): Zoítáwuiemy íednák w mocy/ y w ízáfunku nálezym dobrá wízytki ná nas/ álbo do ítolice nálezey królewfkiéy przypádłé *SarnStat* 85.

przypadły na kogo (5): Haereditas veneri commissa, Przípádłé ymienie ná boginią Venus. *Mącz* 225d; *SarnStat* 85, 208, 450, 1199.

przypadły czym [= *dzięki czemu*] (5): Nadobnie Horácius rofkořz ſwiátá tego wypifał/ á napirwey záczał iá od tego/ Gdy kto rownego dobrá ſzczęſciem przypádłego/ Vżywa s pocźciwoſciá *RejWiz* 55v; *SarnStat* 585. Cf »kadukiem przypadły«, »prawem przypadły«.

przypadły po kim (4): A ieſliby ony dobrá były [...] po kthorym przyiáćielu [= *krewnym*] przypádłe/ [...] tedy ná przyiáćiele przypadáia. *GroicPorz* ggv; *SarnStat* 450, 585, 1199.

W połączeniach szeregowych (2): Iz poddánym náſzym w rzeczy oſádzonéy/ álbo iáko ináczey zowá przeżyłkánéy/ choć teź wykupionéy/ albo wzdánéy/ dárowánéy/ przypádłéy [*ex re iudicata* ..., *sive per emptionem aut ... devolutionem JanStat* 654] álbo którym inſzym ſpoſobem doſtanéy/ [...] Vrzędnicy náſzy [...] zwykli [...] wyciągáć nie zwyklé płace *SarnStat* 546 [*idem*] 936.

Wyrażenia: »dobra(-o) przypádłe« = *bona devoluta a. revoluta JanStat* [*szyk* 5:1] (6): *GroicPorz* ggv; *RejWiz* 55v; Iz záſłuzonym ludźiom Rzeczypoſpolitéy/ Doſtoienſtwy/ Vrzędy/ [...] przypádłémi dobry [...] były ſłużby nágradzáné. *SarnStat* 79; iz Mniſzki które do zakonu wſtápiá [...] mogá wſtępowáć w dobra [...] práwem ná nie przypádłé *SarnStat* 208, 85, 209.

»kadukiem przypadły« (1): Imioná ná Królá Kádukiem przypádłé po Szláchćie, záſię Szlácheckiemu ſtanowi máia bydz rozdawané. *SarnStat* 450.

»prawem przypadły« = *devolutus legitime JanStat* (2): [*którzy*] po nich [*panach*] práwem iákim/ [*majątności*] ná przodki náſze y R.P. przypádłé zá vczćiwé poſługi nádáné máia *SarnStat* 1199, 208.

»per ſucceſſionem przypadły« (1): áby [...] opiekun káždy [...] ze wſzyłtkich pożytków [...] po rodzicách pozofłátych/ álbo po innym kimkolwiek *iure naturali per ſucceſſionem* przypádłych [...] liczbę przed lámémi témi *quorum interest*; wedle Inwentarzów czynił. *SarnStat* 585.

II. W funkcji przymiotnika (6) :

1. *Przygodny, nieprzewidziany* (3) : Fortuitus, Quod casu accidit – Przypadły, natrafzony [*lege*: natrafiony] *Calep* 431b; (*nagł*) Liczbá doroczna [*danin*]. (-) [...] Czopowe/ Winy [= *kary pieniężne*] przypádłé/ *Smolne*/ *Cłá*/ *Targowe GostGosp* 168; [(*nagł*) *Pothok wieś* (-) [...] Tamże przypádłé dochody dawają, jako rozpusty [*tj. opłata od rozvodu wnoszona przez ludność ruską*], pojemſzczyznę [*tj. opłata wnoszona przez dziewczęta ruskie, gdy wychodziły za mąż za poddanego z innych dóbr*], *Kunice. LustrRus* I 233].

Wyrażenie: »przypadłé przypadki« (1): Gdyź cie człowiek czáſem od widomych przypadkow ráutowáć może/ ále od niewidomych á od przypádłych żaden iny iedno Bog *RejZwierc* 199v.

2. *Przemijający, nietrwały* (1) : gdiź otrok nazimnieyſzy, zawſze ciepleyſzy ieſt niźli wſzelka niewiałta nagoręłza zdrowa, chyba tedy gdyby chora była, to ieſt w gorácej febrze, ale ta goráczóć ieſt przypadła *GlabGad* D4.

3. *Dodatkowy, drugorzędny, nieistotny* (2) : A ieſzcze to widamy y lámami zdzyálamy/ Iz oczy zatulamy gdy co rozmyſlamy/ Aby rzeczy przypádłé nie tágáły ſpráwy/ Gdy co rządzi przy duſzy rozum ſwięty práwy. *RejWiz* 121; *SarnUzn* E7; [Abyſ ſie modlił z Nádzieie mocney; ieſtći rzecz ku zbáwieniu potrzebna: abyſ klękał/ ręce wznaſzał/ w Niebo albo wziemię pátrzał; nie na tym ieſt zbáwienie. przeto teź nie ták te Przypádłé rzeczy obwięziá fumnienie ludzkie *HerbOdpow* Oo4v].

[*Szereg*: »zwierzchni i przypadły«: bo teraz doſyc ieſt wiedzieć; co to ſá te Zwierzchnie y Przypádłé rzeczy; y iáko nas ku Panu Bogu wiodá *HerbOdpow* Oo3 (*Linde*).]

a. [*Dotyczący spraw drugorzędnych: Przypadłe Przykazania Boże łą w Ceremoniach HerbOdpow Oo5 (Linde).*]

Synonimy: **I.3.β.** *będący, przyszły*; **5.** *dostany, otrzymany*; **II.1.** *przygodny*; **2.** *mijający, nietrwały, nieustawiczny, przemijający.*

Cf **PRZYPADKOWY, PRZYPAŚĆ**

LWil